

היסטוריה דתי

לבתי ספר דתיים

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שלוש שעות.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שמונה נושאים, ועליך לבחור בשניים מהם.

בכל נושא שני פרקים, ועליך לענות על שתי שאלות:

שאלה אחת מן הפרק הראשון — 35 נקודות

שאלה אחת מן הפרק השני — 15 נקודות

סך הכול לנושא — 50 נקודות

(לכל נושא — 50 נקודות; סך הכול — 100 נקודות)

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

שים לב: תלמיד **שאושר לו מבחן מותאם** יענה על אחת משתי השאלות שבפרק הראשון

בכל אחד משני הנושאים שלמד. שתי שאלות סך הכול, לכל נושא — 50 נקודות.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתובת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

בשאלון זה שמונה נושאים (1-8). בחר בשני הנושאים שלמדת, וענה על ארבע שאלות סך הכול, לפי ההוראות.

נושא 1 – הפעילות הציונית בארצות האסלאם בימי מלחמת העולם השנייה, והעליות הגדולות מארצות האסלאם בשנים 1948–1967

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתי שאלות:

על אחת מן השאלות 1-2 (פרק ראשון) ועל אחת מן השאלות 3-4 (פרק שני).

פרק ראשון

ענה על אחת מן השאלות 1-2. (35 נקודות)

1. עליית יהודי צפון אפריקה בשנות החמישים והשישים

הקטע שלפניך עוסק בעלייה מצפון אפריקה. קרא אותו וענה על הסעיפים א-ב שאחריו.

מעולם בתולדות שיבת ציון של ימינו לא תוקנו תקנות דרקוניות [נוקשות] כל כך בנוגע לעלייה [...] המשמעות המיידית של החלטה זו הייתה פיצול משפחות: הזקנים, הנכים והבלתי כשירים לעבודה הושארו במרוקו, ואילו הצעירים והכשירים עלו לארץ.
(מעובד על פי מ' ליסק, בתוך: ח' סעדון [עורך], בגלוי ובסתת: העליות הגדולות מארצות האסלאם [1948-1967], מכון בן צבי, תש"ס, עמ' 22)

א. על פי הקטע, **הצג** את מדיניות העלייה שנקטה מדינת ישראל בנוגע ליהודי צפון אפריקה בשנות החמישים והשישים.

על פי מה שלמדת, **הסבר** שניים מן השיקולים לקביעת מדיניות זו.
(20 נקודות)

ב. על פי הקטע ועל פי מה שלמדת, **הסבר** שתי סיבות לביקורת שעוררה מדיניות עלייה זו. (15 נקודות)

2. יהודי לוב

א. **הצג** שלוש מן הפעולות שנקטו החיילים הארץ-ישראלים ששירתו בצבא הבריטי כדי לסייע ליהודי לוב במהלך מלחמת העולם השנייה ואחריה.

הסבר מדוע היו יהודי לוב במצב קשה שבגללו נדרש להם סיוע.
(17 נקודות)

ב. **הצג** שניים מן הגורמים לפרעות ביהודי לוב בחודש נובמבר 1945.
הסבר את השפעת הפרעות על הפעילות הציונית בלוב.

(18 נקודות)

פרק שני

ענה על אחת מן השאלות 3–4. (15 נקודות)

3. הסבר שניים מן השיקולים שהובילו להחלטה של מנהיגי היישוב לעודד עלייה מארצות האסלאם בתקופת מלחמת העולם השנייה.

הצג שני קשיים בארגון העלייה מארצות האסלאם בתקופה זו.

4. הסבר שניים מן הגורמים שהובילו לחיסול הקהילה היהודית בעירק.

הסבר מדוע הוגדרה עליית יהודי עירק "עליית הצלה".

נושא 2 – "מעיל תשבץ": מפגש התרבויות בין יהדות לאסלאם בימי הביניים

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתי שאלות:
על אחת מן השאלות 5–6 (פרק ראשון) ועל אחת מן השאלות 7–8 (פרק שני).

פרק ראשון

ענה על אחת מן השאלות 5–6. (35 נקודות)

5. גניזת קהיר

- א. ציין שני סוגי מקורות שהתגלו בגניזת קהיר. הסבר מדוע נגנזו מקורות אלה. (8 נקודות)
- ב. לפניך קטע ממכתב משנת 1060 שהתגלה בגניזה. את המכתב כתב סוחר יהודי לסוחר יהודי אחר, בנוגע לשני סוחרים מוסלמים שעימם הוא בקשרי מסחר. קרא את הקטע, וענה על השאלה שאחריו.

מטרת מכתבי אליך היא להמליץ על שני האנשים שימסרו מכתב זה לידיך. שם: מנאללה וקאסם אלפֶדֶן. שני אנשים מצוינים, מהטובים והנאמנים שבבריות. אם תרצה לשלוח איתם סחורה משלך לידיך, שלח. הם ביקשוני לבקש ממך שתפרוס חסותך עליהם ותדאג להם ותמכור את סחורתם ושתהיה איתם בזמן הקניות, גם אם תיאלץ לעזוב את עסקיך ליום יומיים. עליהם לקנות סחורות בשוק אבני החן: חרוזים ודברים דומים. תקוותי שישבוו אסירי תודה ושצורכיהם ימולאו כראוי. אם תזדמן לך סחורה, שלח אותה בידיהם. הם אנשים נאמנים. רצוני שתשמור על שמי הטוב ותפעל באופן שאוכל להודות לך עליו, בעזרת האל.
(בתוך: מ' פרנקל, מעיל תשבץ – מפגש התרבויות בין יהדות לאסלאם בימי הביניים, האגף לתכנון ולפיתוח תוכניות לימודים, המזכירות הפדגוגית, תשס"ח, עמ' 80)

- על פי המכתב ועל פי מה שלמדת, הסבר מה אפשר ללמוד על חיי המסחר של היהודים ממקורות שהתגלו בגניזה. בסס את תשובתך על שתי דוגמאות מן המכתב. (18 נקודות)
- ג. על פי מה שלמדת, ציין סוג אחר של מקור שממנו אפשר ללמוד על חיי המסחר של היהודים בימי הביניים. הסבר כיצד לומדים ממנו על כך. (9 נקודות)

6. מיעוט יהודי בעולם מוסלמי

- א. הסבר שניים מן הגורמים שאפשרו לשמר את האחדות בין המרכז היהודי בבבל לבין בתי המדרש בספרד במאה העשירית. (10 נקודות)
- ב. לפני שקיעת מוסדות ההנהגה היהודיים בבבל ובארץ-ישראל היו קהילות יהודיות גם במקומות אחרים. ציין שמות של שתי קהילות מחוץ לבבל ולארץ-ישראל. הצג כיצד העצמאות של הקהילות שצינת באה לידי ביטוי. (10 נקודות)
- ג. הצג שני רכיבים מ"חוזה החסות", שקבע את מעמדם של היהודים בארצות האסלאם. הסבר את המתח שבין המושגים "חוזה" ל"חסות".

(15 נקודות)

פרק שני

ענה על אחת מן השאלות 7–8. (15 נקודות)

7. **הסבר** את התפיסה של הרמב"ם בנוגע למעמדו הדתי של האסלאם.
הצג שתי פסיקות של הרמב"ם שבהן התפיסה שהסברת באה לידי ביטוי.
8. במאה השמינית היה מתח בין המרכז היהודי בבבל ובין המרכז בארץ-ישראל, וכוחו של המרכז הבבלי עלה.
הצג שני נימוקים של המרכז הבבלי לטענה שלו כי הוא עדיף על המרכז הארץ-ישראלי.
הסבר שתי סיבות שבגללן מנהגי בבל התקבלו בעולם היהודי.

נושא 3 – קהילת יהודי קרקוב

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתי שאלות:

על אחת מן השאלות 9–10 (פרק ראשון) ועל אחת מן השאלות 11–12 (פרק שני).

פרק ראשון

ענה על אחת מן השאלות 9–10. (35 נקודות)

9. סולידריות

א. במצבים של מצוקה קיצונית החיים תלויים בסולידריות.

(ט' דה-פרה, בתוך: י' באומל-תידור, רוחקה ושתי הרבקות: מנהיגות קבוצת ה"צנרשאפט" בפלשוב, מט"ח, 1995)

ה**סבר** קביעה זו. בסס את תשובתך על שתי דוגמאות מגטו קרקוב: אחת בנוגע ליחסים בין יהודים ליהודים ואחת – בין פולנים ליהודים. (10 נקודות)

ב. ה**צג** שני יסודות משותפים שעליהם נבנתה קבוצת ה"צנרשאפט".

ה**צג** קבוצה אחרת שפעלה בקרקוב בתקופת השואה והתגבשה על בסיס אחד מן היסודות שהצגת. (17 נקודות)

ג. ציין ערך אחר שאפשר ללמוד מקבוצת ה"צנרשאפט" (בסעיף זה לא תוכל לכתוב על סולידריות).

ה**סבר** כיצד הערך שציינת בא לידי ביטוי בפעילות הקבוצה. (8 נקודות)

10. החלוץ הלוחם

לפניך קטע שפורסם בביטאון "החלוץ הלוחם" ביום השנה לייסוד הארגון – 20/8/1943.

קרא אותו וענה על הסעיפים א–ב.

לאמיתו של דבר הושלם תפקידנו. [...] הראינו לעולם שהעם היהודי יודע לעמוד על נפשו וליפול בשם הצדק. התייצבנו לקרב מול האויב, ואחת ולתמיד נטלנו ממנו את האשליה שיש בידו לרצוח ללא עונש את המוני היהודים. [...] מחינו את ה**חֶרֶף** מההיסטוריה שלנו ורשאים לנו לומר בבטחה כי השגנו מה שביקשנו. אבל עד שלא יצאו בעקבותינו כל היהודים לא נדע מנוחה. רוצים לנו במעשים, כדי שלא יאבד לשווא מיטב הנוער היהודי. אנו עושים את חובתנו במלואה, עתה תורם של שאר בני העם היהודי.

(ש' דרנגר, **החלוץ הלוחם**, בטאון הנוער היהודי החלוצי במחנת קרקוב, "ביחד", 1984, עמ' 78–79)

א. על פי הקטע ועל פי מה שלמדת, ה**סבר** מדוע הוקם ארגון "החלוץ הלוחם" בקיץ 1942.

על פי הקטע, ה**צג** שתי מטרות של הארגון.

(15 נקודות)

ב. ה**סבר** שתי סיבות שבגללן חברי תנועת "האיסקרא" לא הצטרפו לארגון החלוץ הלוחם.

ציין שלוש פעולות של ארגון החלוץ הלוחם נגד האויב הנאצי.

ה**סבר** אם לדעתך השיג הארגון את מטרותיו. בסס את תשובתך על שתי עובדות היסטוריות.

(20 נקודות)

פרק שני

ענה על אחת מן השאלות 11–12. (15 נקודות)

11. הקיום היהודי בקרקוב בתקופה שבין שתי מלחמות העולם נע בין פריחה לְשָׁפָר. **הסבר** קביעה זו באמצעות שתי דוגמאות לפריחה של היהודים בתקופה זו ושתי דוגמאות לשבר (סך הכול – ארבע דוגמאות).
12. **הצג** נקודת דמינן אחת והבדל אחד בין המדיניות של הנאצים והפעולות שהם נקטו כלפי האוכלוסייה הפולנית ובין המדיניות שלהם והפעולות שהם נקטו כלפי האוכלוסייה היהודית בקרקוב עד הקמת הגטו. **הסבר** סיבה אחת להבדל.

נושא 4 – מלחמת העצמאות

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתי שאלות:
על אחת מן השאלות 13–14 (פרק ראשון) ועל אחת מן השאלות 15–16 (פרק שני).

פרק ראשון

ענה על אחת מן השאלות 13–14. (35 נקודות)

13. הכרזת המדינה

- א. לפני ההחלטה על הכרזת המדינה עמדו על הפרק כמה הצעות של מדינאים מרחבי העולם. לפניך קטע העוסק בהצעות אלה, מתוך הפרוטוקול של ישיבת מנהלת העם שנערכה ביום 12/5/1948. קרא את הקטע וענה על השאלות שאחריו.

ג' מאירסון [גולדה מאיר]:

הוא הודיע מהי הצעתו [של עבדאללה] לנו: שהארץ תהיה אחידה; שתהיה בתוכה אוטונומיה ליהודים באותם האזורים המאוכלסים על ידם ביותר. למשל – תל אביב. סידור זה יהיה לתקופה של שנה. כעבור שנה זו, תצורף הארץ לעבר הירדן.
[...]

מ' שרתוק [משה שרת]:

אם אצטרך לנסח לעצמי את הקו האנגלי, אומר כך: א) הם נגד נאמנות; ב) הם בעד חלוקה; ג) הם בעד מלחמה בארץ-ישראל; ד) הם בעד שביתת נשק רק מן השפה ולחוץ - מקווים שלא יצא מזה דבר; ה) הם סבורים שמלחמה תחליש גם את היהודים וגם את הערבים.
[...]

יש הצעה צרפתית, הרבה יותר גרועה, שהיא צירוף של שביתת נשק עם משטר נאמנות זמני. ויש ההצעה האמריקאית.
[...]

רוסיה נאמנה להחלטת הכ"ט בנובמבר, אבל שוקלת בכל שלב ושלב מה אפשר לעשות. אמרתי להם שאני חושש שאם הם יתעקשו יותר מדי - עשוי הדבר לסייע לתכסיס הצרפתי.

(archives.gov.il)

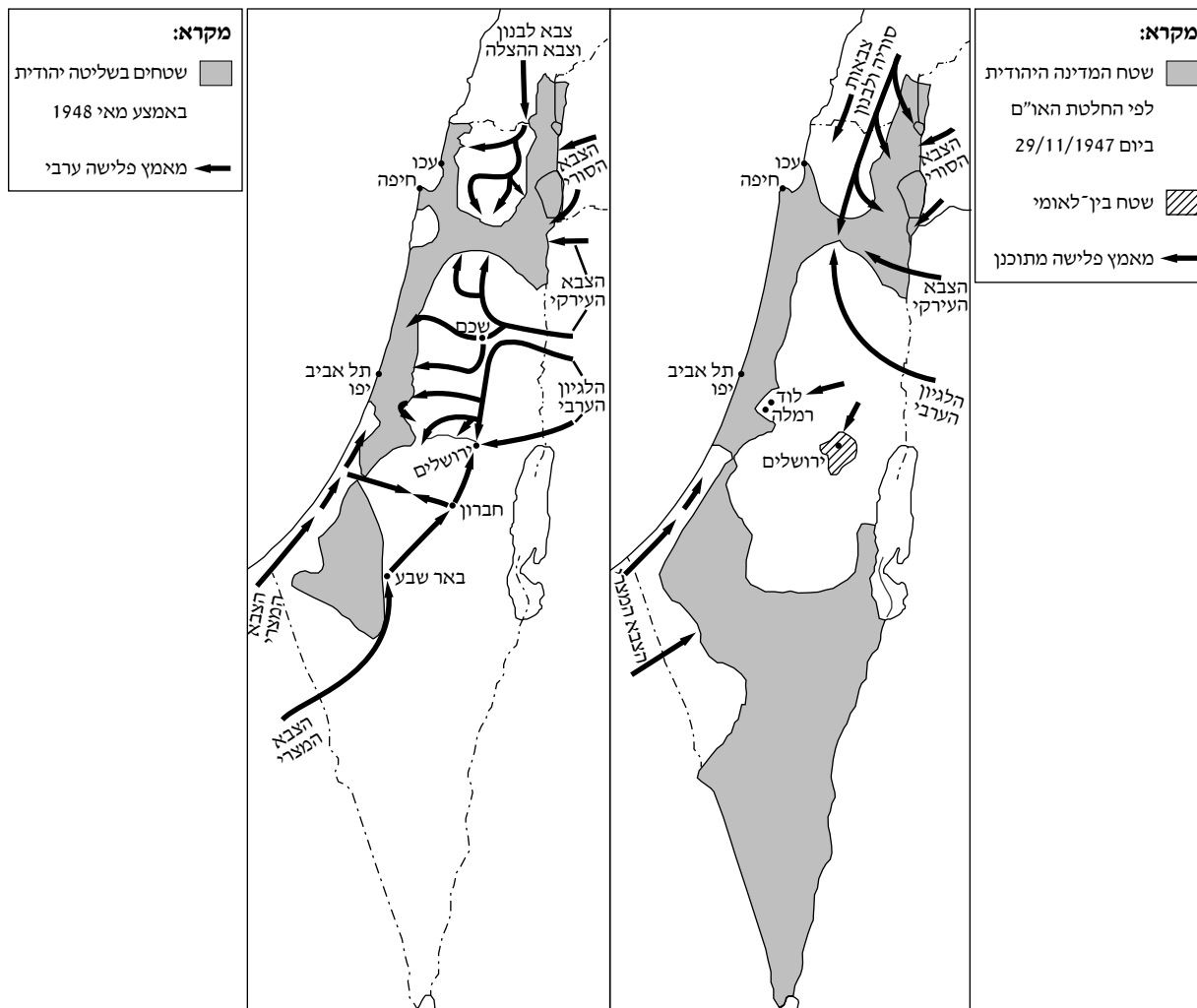
על פי הקטע ועל פי מה שלמדת, **הצג** שלוש מן ההצעות שעמדו על הפרק בנוגע להכרזה על הקמת מדינה יהודית. בחר באחת מן ההצעות שהצגת, וציין אותה. על פי מה שלמדת, **הסבר** שיקול אחד בעד בחירה בהצעה זו. (18 נקודות)

ב. **הצג** מחלוקת בעניין אחד שהייתה בין חברי מנהלת העם לקראת ההכרזה על הקמת המדינה בנוגע לנוסח ההכרזה. **הסבר** את השיקולים של כל אחד מן הצדדים במחלוקת שהצגת. **הצג** את עמדתו של בן גוריון במחלוקת, ו**הסבר** כיצד הוכרעה המחלוקת. (17 נקודות)

א. עיין במפות שלפניך וענה על השאלות שאחריהן.

ביצוע הפלישה בפועל

התוכנית הראשונית לפלישה

(מעובד על פי: מ' פעיל, **עצמאות תש"ח-תש"ט**, משרד הביטחון - ההוצאה לאור, 1990, עמ' 59)

על פי שתי המפות, **הצג** את הפער בין תוכנית הפלישה של מדינות ערב לבין המימוש שלה בפועל. בתשובתך התייחס לשתיהם מן החזיתות.

על פי מה שלמדת, **הסבר** כיצד היריבות בין מדינות ערב הכשילה את תוכנית הפלישה שלהן.
(20 נקודות)

ב. **הסבר** שניים מן השיקולים שהובילו את ממשלת ישראל להחלטה שלא לסיים את כיבוש אזור ההר.
הצג טענה אחת של המתנגדים להחלטה זו.

(15 נקודות)

פרק שני

ענה על אחת מן השאלות 15–16. (15 נקודות)

15. **הצג** שלושה גורמים לבריחת ערביי ישראל בחלק הראשון של מלחמת העצמאות (עד מאי 1948).
הסבר את המדיניות של מדינות ערב כלפי הפליטים. בתשובתך התייחס גם למדיניות הייחודית של ירדן.
16. מטרת "התוכנית האוסטרלית" מנובמבר 1949 הייתה לממש את החלטת האו"ם בנוגע לירושלים בתוכנית החלוקה (כ"ט בנובמבר 1947).
הצג את המעמד של ירושלים על פי שתי תוכניות אלה.
הסבר שתיים מן הסיבות להבדל בין תגובת היהודים בארץ-ישראל על מעמד זה בשנת 1947 לבין תגובתם על כך בשנת 1949.

נושא 5 – אל מול עולם חדש: לבטים ומגמות בעידן האמנציפציה

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתי שאלות:

על אחת מן השאלות 17-18 (פרק ראשון) ועל אחת מן השאלות 19-20 (פרק שני).

פרק ראשון

ענה על אחת מן השאלות 17-18. (35 נקודות)

17. השתלבות היהודים בחברה הסובבת

- א. הסבר את הנסיבות ההיסטוריות שהובילו להיווצרות מעמד יהודי החצר. הצג שתיים מן הדעות שבמחלוקת בין ההיסטוריונים בנוגע לשאלת הזהות והמעמד של יהודי החצר. ציין באיזו מן הדעות אתה תומך. נמק את תשובתך באמצעות עובדה היסטורית.

(20 נקודות)

ב. מנדלסון האמין באמת ובתמים שאפשר גם להשתלב בחברה הכללית וגם לנהל אורח חיים יהודי.

הסבר קביעה זו. בסס את תשובתך על שלושה מקורות היסטוריים שונים. (15 נקודות)

18. הרפורמה והתגובה האורתודוקסית

לפניך קטע מתוך פסק הדין שפורסם בשנת 1865 בוועידת הרבנים בעיר מיכאלוביץ. קרא אותו וענה על השאלות שאחריו.

<p>1. אסור לדרוש דרשה בלשון אומות העולם [...]</p> <p>2. אסור לכנוס להתפלל בבית הכנסת אשר אין לו בימה באמצע.</p> <p>3. אסור לעשות בית הכנסת במגדל.</p> <p>4. אסור לעשות מלבושים מיוחדים לשליח ציבור ומשוררים באופן שיהיה דומים לשאר נימוסי דתות.</p> <p>5. אסור לעשות המחיצה המבדלת בין עזרת נשים ואנשים באופן שיוכלו להסתכל אנשים בנשים, רק יעשו כנהוג מימי קדם.</p> <p>(מעובד על פי: נ' קצבורג, פסק דין מיכאלוביץ תרכ"ו, בתוך: ע' אטקס (עורך), אל מול עולם חדש: לבטים ומגמות בעידן האמנציפציה, משרד החינוך התרבות והספורט, המזכירות הפדגוגית, האגף לתכנון ולפיתוח תוכניות לימודים, 1995, עמ' 83)</p>

- א. על פי מה שלמדת, הסבר את התהליך ההיסטורי שהוביל לפרסום פסק דין זה. (10 נקודות)
- ב. מאמצע המאה ה-19 החלו לכנות את היהודים המסורתיים – "אורתודוקסים". על פי יעקב כ"ץ, הסבר מהו השוני בין האורתודוקסים ובין "נאמני המסורת". (10 נקודות)
- ג. על פי הקטע ועל פי מה שלמדת, הסבר מדוע לא הסכימו הנאורתודוקסים לקבל על עצמם כמה מן הסעיפים בפסק הדין. בתשובתך התייחס לשני סעיפים מפסק הדין. (15 נקודות)

פרק שני

ענה על אחת מן השאלות 19–20. (15 נקודות)

19. **הצג שתי** נקודות דמיון ו**שני** הבדלים בין תנועת ההשכלה במערב אירופה ובין תנועת ההשכלה במזרח אירופה.
הסבר שני גורמים להבדל בין התנועות.

20. **שְׂאוּל שְׂאוּל** האיש מנכבדי קהילתנו ה' ישמרהו ויצילהו אם יכול לעשות חופת בְּתוּ בבית הכנסת.

(הרב אליהו חזן, **שׂו"ת תעלומות לב**, בתוך: ע' אטקס (עורך), **אל מול עולם חדש: לבטים ומגמות בעידן האמנציפציה**, משרד החינוך התרבות והספורט, המזכירות הפדגוגית, האגף לתכנון ולפיתוח תוכניות לימודים, 1995, עמ' 167)

הצג את עמדת הרבנים האורתודוקסים האשכנזים בנוגע לשאלה זו. **הצג** את עמדת הרב אליהו חזן בנוגע לשאלה זו.
על פי החוקר בנימין בראון, **הסבר** את הסיבה העיקרית להבדל בין העמדות.

נושא 6 – תולדות ארצות הברית

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתי שאלות:

על אחת מן השאלות 21–22 (פרק ראשון) ועל אחת מן השאלות 23–24 (פרק שני).

פרק ראשון

ענה על אחת מן השאלות 21–22. (35 נקודות)

21. עקרונות היסוד של הדמוקרטיה האמריקנית ומבנה המשטר

א. לפניך קטע מן המאמר "שכל ישר" של תומס פיין, הוגה שהשפיע על דעת הקהל באמריקה במאה ה-18 בנוגע לשאיפה לעצמאות פוליטית. קטע זה מתייחס לפולמוס על ההפרדות מבריטניה. קרא אותו וענה על השאלה שאחריו.

בדפים אלה איני בא אלא להציע עובדות שכיחות, נימוקים פשוטים ומה שהשכל הישר מחייב. [...]

כרכים נכתבו על נושא המאבק שבין אנגליה לאמריקה. [...]

כיוון שדובר כבר הרבה על היתרונות שבהתפייסות, ראוי לנו שנבחן את היפוכו של הטעון ונתבונן בכמה

מן הנזקים החומריים שמושבות אלו נושאות בהם עקב היותן קשורות ותלויות בבריטניה הגדולה. [...]

שמעתי טוענים, שכיוון שאמריקה שגשגה בהיותה קשורה בבריטניה הגדולה, קשר זה הכרחי הוא לה

למען טובתה בעתיד, ותמיד יפעל פעולה דומה. אין לך טעות גדולה מטענה מסוג זה. כמו כן נוכל לטעון,

שכיוון שתינוק פורח מיניקת חלב לא יטעם לעולם בשר, או שעשרים השנים הראשונות בחיינו ישמשו

דוגמה לעשרים השנים שלאחריהן. אני משיב שאמריקה הייתה משגשגת באותה מידה, ואפילו במידה

מרובה יותר, אם לא הייתה שום מעצמה אירופית משגיחה עליה. המסחר שבו נתעשרה הוא מסחר בצורכי

נפש ותמיד ימצא לו שוק כל זמן שמנהג האכילה מקובל באירופה.

"אך היא הגנה עלינו", אומרים אחדים. לפתה אותנו, והגנה על היבשת על חשבוננו כעל חשבונה – בזאת

הכול מודים, והייתה מגינה על טורקיה מאותו טעם, כלומר למען המסחר והשלטון. [...]

חובתנו לכלל האנושות כלעצמנו מורה אותנו לבטל את החיבור, כי כל השתעבדות לבריטניה הגדולה

או תלות, תביא מייד לסיבוכה של היבשת הזאת במלחמות ומריבות באירופה ותסכסך בינינו לבין אומות

שאלמלא כן היו מבקשות את ידידותנו, ואין לנו כלפיהן כל טינה או טענה. [...]

ממשל משלנו היא זכותנו הטבעית, ואדם המתבונן בכובד ראש בחוסר הבטיחות שבמעשי אנוש יכיר

לדעת, כי נבון ומובטח לאין שיעור יותר שנערוך חוקה משלנו בשיקול דעת מתון, כל עוד בידינו הדבר,

משנפקיד מעשה רב עניין כזה ביד הזמן והמקרה.

(מעובד על פי: י' אריאלי (עורך), המחשבה המדינית בארצות הברית – מקורות ותעודות,

הוצאת מוסד ביאליק, ירושלים, 1967, עמ' 92–100)

על פי הקטע, **הצג שני** טיעונים מתחומים שונים בעד הפרדות מבריטניה.

על פי מה שלמדת, **הסבר שני** אירועים היסטוריים שהובילו לפולמוס זה.

(20 נקודות)

ב. **הצג שתיים** מן הסוגיות שעוררו ויכוח בעת ניסוח החוקה של ארצות הברית.

הסבר את הפשרה שהושגה באחת מן הסוגיות שהצגת.

(15 נקודות)

א. **הצג שני** תיקונים לחוקה שתוקנו לאחר מלחמת האזרחים בנוגע למעמדם של השחורים.

הסבר את המדיניות "נפרד אבל שווה" שהתפתחה לאחר השינוי במעמד השחורים. בסס את תשובתך על

שתי דוגמאות.

(15 נקודות)

ב. לפניך קטע מתוך ההסבר של סטוקלי קרמייקל לסיסמה "הכוח השחור". קרא את הקטע וענה על השאלה שאחריו.

נבחן את ההיסטוריה של היחסים בין הכוח הלבן לבין הכוח של הכושים בארץ זו [...]

ההיסטוריה של כל מוסד בחברה מצביעה על כך, שאחד העקרונות המנחים החשובים בהבניית החברה היה לשמר את התלות והדיכוי של הקהילה הכושית. לא מדובר בפעילות של יחידים שהפלו יחידים אחרים, אלא בסך כל מאפייני הפעילות והצעדים שננקטו על ידי הקהילה הלבנה נגד הקהילה השחורה.

[...]

השאלה היא כמובן: אילו שינויים צריכים להיעשות ואיך אפשר לבצע אותם? התשובה שניתנה על כך בשנים האחרונות על ידי קבוצות מכובדות של כושים ובני בריתם הלבנים "הליברלים" כונתה בשם "אינטגרציה". דוברי רעיון זה טוענים, שצדק חברתי יושג על ידי "השתלבותו של הכושי במוסדות הזרם המרכזי של החברה, שמהם הוא הורחק בעבר". יש משמעות לכך שהנוסחה הזאת משתמשת במונח "הכושי", במשמעות של האיש היחיד, ולא במונחים של קהילה. הנחת היסוד באמירה זו היא שאין שום דבר בעל ערך בקהילה הכושית, ולכן נכון יהיה לשאוב את אלה שמתאימים אל תוך המעמד הבינוני הלבן [...]. זה לא ריאלי וגם לא רצוי. אפשר לערוך אינטגרציה בין קהילות, אבל יחידים - מתבוללים. גם אם זה אפשרי, התוצאה תהיה לא של פיתוח הקהילה השחורה - כמרכיב מכובד ופעיל בחברה הכוללת, בעל זהות

תרבותית משלו, סגנון חיים ומוסדות - אלא של ביטולה [...]

את האופי הגזעי והתרבותי של הקהילה השחורה יש לשמר [...]

(ס' קרמייקל, "לעבר שחרור השחורים", 1966, בתוך: י' פלורסהיים, תולדות ארצות הברית, מרכז זלמן שזר, 2008, עמ' 94-95)

על פי הקטע ועל פי מה שלמדת, **הצג שניים** מן העקרונות של "הכוח השחור".

על פי העקרונות שהצגת, **הסבר** את ההבדל בין "הכוח השחור" ובין התנועה העממית להשגת שוויון

בהנהגת מרטין לותר קינג.

(20 נקודות)

פרק שני

ענה על אחת מן השאלות 23–24. (15 נקודות)

23. **הצג** את המושג "ספר" בארצות הברית.

הסבר את משמעותו של הספר בעיצוב הזהות האמריקנית.

24. **הצג** את ההתפתחות במעורבות של ארצות הברית במלחמת וייטנאם. בתשובתך התייחס לשלושה שלבים.

הסבר את הקשר בין מלחמת וייטנאם לבין דוקטרינת טרומן אנ תאוריית הדומינו.

נושא 7 – יפן המודרנית

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתי שאלות:

על אחת מן השאלות 25–26 (פרק ראשון) ועל אחת מן השאלות 27–28 (פרק שני).

פרק ראשון

ענה על אחת מן השאלות 25–26. (35 נקודות)

25. היפתחות יפן למערב (עד שנת 1868)

א. הצג את הסיבה להתנגדות של יפן להיפתח למערב.

הצג שתי פעולות שנקטה יפן כשנפתחה למערב.

הסבר כיצד הפעולות שהצגת מעידות שיפן למדה מן הטעויות של סין.

(15 נקודות)

ב. קרא את הקטע שלפניך וענה על השאלה שאחרי.

הרסטורציה של מייג'י חוללה שינוי פוליטי גדול [...] בניגוד למהפכות בארצות אחרות, היא לא הבטיחה אוטופיה ולא הטיפה לסדר עולם חדש. מטרותיה היו פרגמטיות: להציל את יפן משעבוד והתפוררות, לחזק אותה מבחינה צבאית וכלכלית, להעלות את קרנה בקרב האומות ולקדם אותה בכל התחומים.

(ב' שילוני, יפן המודרנית, הוצאת שוקן, תשס"ג, עמ' 47)

על פי הקטע ועל פי מה שלמדת, הצג שתי פעולות שנקטה יפן במהלך הרסטורציה של מייג'י שנועדו להשיג

שתיים מן המטרות המתוארות בקטע (פעולה אחת לכל אחת מן המטרות).

על פי מה שלמדת, הסבר כיצד שימור התרבות היפנית המסורתית בא לידי ביטוי באחת מן הפעולות שנקטה יפן

במהלך רסטורציית מייג'י (תוכל להתייחס לאחת מן הפעולות שהצגת אך לפעולה אחרת).

(20 נקודות)

26. מלחמת סין-יפן השנייה

א. ציין את שמות המעצמות שתמכו בכל אחד מן הצדדים במלחמת סין-יפן השנייה עד שנת 1939.

הסבר מה היו האינטרסים של שתיים מן המעצמות שציינת (מעצמה אחת לכל אחד מן הצדדים).

הצג שתיים מן התוצאות של מלחמת סין-יפן השנייה עד שנת 1939.

(15 נקודות)

ב. הצג את יחסה של יפן כלפי יהודים במהלך מלחמת העולם השנייה. בתשובתך התבסס על שתי דוגמאות.

(10 נקודות)

ג. אף על פי שיפן נכבשה בסוף מלחמת העולם השנייה, אפשר לטעון שהיא הרוויחה ממעורבותה במלחמה

בתחום חברתי.

הסבר טענה זו. בסס את תשובתך על שתי עובדות היסטוריות. (10 נקודות)

פרק שני

ענה על אחת מן השאלות 27–28. (15 נקודות)

27. במהלך מלחמת העולם הראשונה ביקשה בריטניה מיפן להגן על האינטרסים של בריטניה באסיה.

הסבר את הדילמה של יפן בנוגע לבקשה זו. בתשובתך התייחס לשיקולים של יפן.

הצג את ההחלטה של יפן.

הסבר אם לדעתך ההחלטה של יפן הועילה לה. בסס את תשובתך על עובדה היסטורית.

28. **הצג שתי** פעולות שנקטה יפן המעידות על פייסנות כלפי מדינות המערב בשנות העשרים והשלושים של המאה ה־20.

הצג פעולה **אחת** שנקטה יפן המעידה על תוקפנות כלפי סין במהלך שנות השלושים של המאה ה־20, עד פרוץ

מלחמת העולם השנייה.

הסבר מדוע בשנים אלה נקטה יפן תוקפנות כלפי סין ופייסנות כלפי המערב.

נושא 8 – סין המודרנית

אם בחרת בנושא זה, ענה על שתי שאלות:

על אחת מן השאלות 29–30 (פרק ראשון) ועל אחת מן השאלות 31–32 (פרק שני).

פרק ראשון

ענה על אחת מן השאלות 29–30. (35 נקודות)

29. המסע הארוך והמאבק ביפן

א. לפניך קטע מתוך מאמר של אהרון שי על סין במלחמת העולם השנייה. עיין בו וענה על השאלה שאחריי.

מה היה המצב בדצמבר 1936? בקצרה, כבר בשנת 1932, אחרי שהקימו בסיס בחבל ג'יאנגסי (Jiangxi) בדרום-מזרח סין, הכריזו הקומוניסטים מלחמה על יפן, צעד שהעניק להם יתרון הסברתי עצום, אף שלא היה בו ממש. בעקבות "מסעות ההשמדה" של ג'יאנג קאי־שק הם נאלצו לנטוש את בסיסם והתמקמו בסופו של דבר בִּינְאָן שבחבל שאנסי (Shanxi) שבצפון סין. את נסיגתם, במסגרת מה שכונה לימים "המסע הארוך", הם ניסו לצייר כתנועה מתוכננת ומכוונת לקידום פני האויב. הם ראו את עצמם, אם כן, כפטריוטים האמיתיים, בניגוד לג'יאנג קאי־שק שבחר לשקוע במשחק מכוער וחסר תכלית של הכרעת יריבים־אחים. הם, לעומת זאת, התמקדו בעיקר באויב של האומה כולה. כך נמצא ג'יאנג קאי־שק במצב פוליטי פנימי ובין־לאומי מביך. הייתה זו הצלחתו של מאו, אשר תוך כדי "המסע הארוך" הצליח להשתלט על הנהגת המפלגה.

(א' שי, מאו דזה דונג ומלחמת העולם השנייה: הערות מחקר אחדות, בתוך: זמנים 101, 2008, עמ' 62)

על פי מה שלמדת, **הצג** גורם אחד ליציאה של מאו למסע הארוך.

על פי הקטע, **הסבר** כיצד הציגו הקומוניסטים את מטרת המסע הארוך.

הסבר אם לדעתך השיגו הקומוניסטים את מטרתם בתום המסע. בסס את תשובתך על עובדה היסטורית.

(20 נקודות)

ב. **הצג** את "תקרית סיאן". **הסבר** כיצד היא השפיעה על המדיניות של ג'יאנג קאי־שק כלפי הקומוניסטים וכלפי יפן.

(15 נקודות)

30. הקומוניזם של מאו

- א. הסבר שלושה צעדים שנקטה סין כדי להפוך לרפובליקה עממית עצמאית לאחר ניצחונו של מאו במלחמת האזרחים. (15 נקודות)
- ב. לפניך קטע מתוך מאמר של פרופסור יצחק שיחור, חוקר סין, שפורסם בשנת 1969. קרא את הקטע וענה על השאלה שאחריך.

את יעדיה הלאומיים של סין אפשר לראות בשלושה מעגלים. במעגל הראשון והמיידני – איחודה של סין, כלומר, תיקון גבולותיה והחזרתם של כמה אזורים אשר היו שייכים לה בעבר. במעגל השני – הבטחת ביטחונה של סין באמצעות הקפתה במדינות חִיץ אשר – גם אם לא תהינה כפופות לה ישירות – הרי לפחות תהינה אוהדות אותה. ובמעגל השלישי – החזרת השפעתה במדינות אסיה, והגברת השפעתה במדינות אפריקה ואמריקה הלטינית. אפשר לסכם את יעדיה הלאומיים של סין במשפט אחד: הכרה בסין כמעצמה עולמית מדרגה ראשונה.

כאשר סין "מחזרת" אחרי עמי ערב, נעשה הדבר אומנם גם מתוך שאיפה לזכות ביוקרה ובהכרה; אך בראש ובראשונה היא מעוניינת להשיג באמצעות "חיזור" זה את החלשתם של אותם גורמים המפריעים לה להגשים את משימותיה הלאומיות: הכוונה לארצות הברית – או "האימפריאליזם האמריקאי" – ולאחרונה גם לברית המועצות – או: "הרביזיוניזם הסובייטי". בעיני סין גוברת והולכת הזהות בין ברית המועצות וארצות הברית, והן נעשות בהדרגה ל"אויב משותף" שלה. השקפה זו מנסה סין לכפות גם [על] מדינות אחרות. אין פירושו של דבר כי מדיניות החוץ הסינית שואפת לקדם אך ורק אינטרסים לאומיים, כפי שאין היא שואפת לקדם רק אינטרסים מהפכניים. יש להביא בחשבון את כל השיקולים שנמנו לעיל, אם כי, כאמור, בזירה החיצונית קודמים ועדיפים בדך כלל השיקולים הלאומיים.

(י' שיחור, תפקיד המזרח התיכון במדיניותה של סין, בתוך: סקירה חודשית, ירחון לקציני צה"ל, 1969)

- על פי הקטע, הצג את שלושת היעדים הלאומיים של סין בשנות השישים של המאה ה-20.
- על פי הקטע ועל פי מה שלמדת, הסבר שניים מן השיקולים של סין לביטול המדיניות של "הישענות על צד אחד". (20 נקודות)

פרק שני

ענה על אחת מן השאלות 31–32. (15 נקודות)

31. הסבר שניים מן הגורמים שהובילו לנפילת השושלת המנצ'ואית – גורם אחד פנימי וגורם אחד חיצוני.
- הסבר כיצד השפיעה נפילת השושלת המנצ'ואית על התפיסה הלאומית של סין יאט סאן.
32. הסבר את הרפורמה שהתרחשה בסין ברבע האחרון של המאה ה-20 בשני תחומים שונים.
- הצג השפעה מדינית אחת של הרפורמה על סין.

בהצלחה!